

जाहिरातींचे दर.

हाताळिल पत्र्यावर चोकराची करावी.

व्यवस्थापक, अर्थ, 'दुर्गाधवास' पुणे ४.

# अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी

रु. ४

(टपाल इंग्राल माफ)

किरकोळ अंकास

दीन आणे.

'अर्थ एव प्रधान' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति । — कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे



सहसंपादक—श्री. वा. काळे

वर्ष ११

पुणे, बुधवार तारीख २१ मार्च, १९४५

अंक १२

**डोंगर**  
याच्या  
**बालामृताने**  
अशक्त मुले  
सशक्त होतात.



व्ही. पी. बेडेकर  
आणि सन्स लि.  
मुंबई.  
मसाल्याचे  
व्यापारी  
पुणे एजंटः—  
द. ना. हेजीब

**डोंगर**  
नोगीचे  
शुद्ध निलगिरी तेल.

नोगी आणि कं. मुंबई ४

## दि सुप्रीम बँक ऑफ इंडिया लिमिटेड

हेड ऑफिस : गणपतगल्ली बेळगांव

शाखा : लक्ष्मीपुरी कोल्हापुर

खेळते भांडवल १५ लाखांवर

—डायरेक्टर बोर्ड—

श्री. एस. जी. पंत बाळेंकुंद्री, B. A., LL. B.  
चेअरमन.

श्री. एल. एस. आजगांवकर, श्री. एस. के. सामंत,  
श्री. एन. व्ही. सामंत, श्री. पी. ए. तेंडोलकर, श्री. जी.  
एन. कलघटगी, श्री. डी. आय. गाडवी, श्री. आय.  
एस. हुंगुरवाडी, श्री. टी. व्ही. पोरवाल, श्री.  
डी. आर. अनगोटकर, श्री. आर. डी. गुर्लहोस्त्र, श्री.  
जी. जी. वेलिंग.

आकर्षक दराने मुदतीच्या ठेवी  
स्वीकारल्या जातात.

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात.

अधिक माहितीसाठी लिहा अगर भेटा.

एस. एन. सामंत,  
मॅनेजिंग डायरेक्टर

## दि प्रेसिडेन्सी इंडस्ट्रियल बँक लिमिटेड,

प्रेसिडेन्सी बँक बिल्डिंग, पुणे.

मुंबई शाखा : इस्माईल बिल्डिंग, फोर्ट, मुंबई.

अधिकृत व विक्रिस

काढलेले भांडवल	रु. १०,००,०००
खपलेले भांडवल	" १०,००,०००
जमा झालेले भांडवल	" ३,६७,९५५
एकूण खेळते भांडवल	" २५,००,०००

मद्रास, सोलापूर, नगर व मुंबईवर शाखा दिले जातात.

शेअर सर्टिफिकेट्स तयार आहेत. तरी शेअरबाबतच्या पावत्या  
पाठवून दिल्याबरोबर सर्टिफिकेट्स पाठविण्याची व्यवस्था होईल.

गो. धों. जोगळेकर  
सी. ए. (ऑ.), सी. कॉम., एलएल. बी.,  
मॅनेजर

चि. त्रिंबक चितळे  
मॅ. डायरेक्टर

## विविध माहिती

हिंदुस्थानांत ब्रिटिश मोटारींची आयात

वहा अश्वशक्तीच्या दोन हजार ऑस्टिन मोटार गाड्या हिंदुस्थानांत येण्याचा संभव आहे, सदरहू गाड्यांच्या किंमतीची फेड इंग्लंडकडून घेणे असलेल्या स्टॅलिंगमधून व्हावयाची अगूर कसे, हे समजत नाही.

मुंबई शहरांतील दिवे

मुंबईतल्या २३५ मेल लांबीच्या रस्त्यांवर १०,८०० दिवे असून त्यांपैकी फक्त २,००० दिवे विजेचे आहेत. दर १२० फुटांस एक दिवा असे सध्याचे दिव्यांचे प्रमाण आहे. मुंबई शहराला या कामासाठी दरसाल ११,००,००० रुपये खर्च येतो. जगांतील प्रमुख शहरांशी तुलना करता सध्याची मुंबई शहरांतील दिव्यांची योजना अगदीच अपुरी आहे.

चित्रपट घंघ्याचा आढावा

हिंदुस्थानांतील चित्रपट घंघ्याचा औद्योगिक, शास्त्रीय, व कलात्मक दृष्टीने गेल्या ३० वर्षांचा आढावा घेणारे एक पुस्तक इंटिपेन्डंट फिल्म प्रोड्यूसर्स असोसिएशनमार्फत प्रकाशित केले जाणार आहे.

सक्तीचा युद्धविषयक धोक्याचा विमा

सक्तीच्या वॉर रिस्क इन्शुरन्सच्या योजनेमुळे मध्यवर्ती सरकारकडे सुमारे १५ कोटी रुपये जमा झाले, परंतु दिलेल्या क्लेम्सची रकम ५ लक्ष रुपयेहि होत नाही.

मोटारींच्या लायसेन्स पाट्या—कुड्यांचे खाच

अमेरिकेत कांहीं ठिकाणी घातुंची बचत करण्यासाठी, मोटारींच्या लायसेन्सच्या पाट्या सोपावून घ्यायच्या करण्यांत आल्या. कुड्यांना त्या आवडल्या व त्यांनी त्या खाण्यास प्रारंभ केला !

मुंबई-बडोदे विजेच्या आगगाड्या !

बी. बी. अँड सी. आय. रेल्वेच्या मुंबई-बडोदे फाट्यावरील आगगाड्या विजेच्या करण्याची युद्धोत्तर योजना आहे. तीस वीज पुरविण्याकरिता चार स्टीम टर्बाइन्स बसवून आपली वीज-पुरवठाशक्ति २०,००० किलोवॉट करण्याचा सुरत इ. कंपनीचा विचार आहे.

युद्धकेयांवर २८ कोटी रुपये खर्च

हिंदुस्थानांत ठेवलेल्या युद्धकेयांबाबत १९४४-४५ अखेर एकूण २८ कोटी रुपये खर्च झाला, तो सर्व ब्रिटिश सरकारने सोसला.

जर्मन उद्योगधंद्यांची सुस्कटदाबी

युद्धसमाप्तीनंतर जर्मनीला पुनः ढोकें वर काढून दोन विद्युत्तरी जागतिक शांतता विषयवर्ता येऊ नये, ह्या दृष्टीने कित्येक सूचना अमेरिकेत पुढे येत आहेत. जर्मनीला पूर्णपणे शेतकऱ्यांचा देश बनविणे जागतिक व्यापारवृद्धीस पोषक होणार नाही, ह्यासाठी त्या योजनेस तेथे पाठिंबा मिळत नाही. पांच इंजिनिअरिंग सोसायट्यांच्या अध्यक्षानी एक योजना आसली आहे, तिचे अन्वये जर्मनीचे कृत्रिम तेल व पेट्रोल, स्फोटक द्रव्ये, विमाने, हलके धातू, पोलाद, नैट्रोजन, इत्यादींचे उत्पादन नियंत्रित केले जाईल. ही योजना अंमलांत आल्यास, जर्मनीला शांततेच्या काळी जरूर लागणारे उत्पादन कसेबसे करता येईल.

रुपयाच्या नोटा

प्रत्येक रुपयावाल्या नोटेस कागद व छपाई मिळून दोन वृत्तीयार्श पे एवढा खर्च येतो. आतां खेळते रुपये व रुपयाच्या नोटा ह्यांची संख्या सारखी झाली आहे आणि रुपयाच्या नाण्यांची संख्या वाढत आहे. रुपयांचे प्रमाण वाढविण्याचे सरकारचे धोरण आहे.

मोटार वाहतुकीची प्रचंड कंपनी ?

रेल्वे बोर्ड, प्रांतिक सरकार व सध्या अस्तित्वांत असलेल्या साजगी मोटार कंपनी, या सर्वांच्या मालकीची एक संयुक्त प्रचंड वाहतुक कंपनी लवकरच, जवळ जवळ एक महिन्यांत, स्थापन होणार असून त्या योजनेबद्दल सरकारकडून येत्या पंधरवड्यांत कांहींतरी सुलासा होईल असा अंदाज आहे. या कंपनीच्या शेअर्स-पैकी ३०% शेअर्स सरकार खरेदी करणार असून ३०% शेअर्स रेल्वे बोर्ड घेईल व उरलेले ४०% शेअर्स इतर वाहतुक कंपन्यांना देण्यांत येणार आहेत. ही कंपनी स्थापन झाल्यावर गिरणीवाले, कारखानदार व लढाईच्या कामांत गुंतलेले लोक यांपैकी ज्यांना साजगी परवाने दिले असतील त्या लोकांसिरीज इतरांना माल व उतारू यांची वाहतुक करण्यास बंदी करण्यांत येईल.

स्वस्त दराने सताचा पुरवठा

गतवर्षाप्रमाणेच १९४५-४६ सालीहि मुंबई सरकारने शेतकऱ्यांना स्वस्त दराने पेंडपुरवठा करण्याचे ठरवले आहे. गतवर्षी सरकारने तांबूळ व गहू विकविणारांस ४३,३०० टन पेंड स्वस्त दराने विकली. चालू साली ६०,००० टन पेंड मुंबई सरकार खरेदी करून व साठवून विकणार असून सवलतीचा दर ३५ रुपये टन प्रमाणे ठेवण्यांत येईल. त्यासाठी प्रांतिक सरकारला २१,००,००० रुपये खर्च येणार आहे. त्यापैकी निम्मा खर्च हिंदुस्थान सरकार सोसणार आहे.

मद्रास प्रांतातील कॅझुमर्स सहकारी सोसायट्या

मद्रास प्रांतांत १९३८ साली फक्त ११३ कॅझुमर्स को. सोसायट्या अस्तित्वांत होत्या; आतां त्यांची संख्या १,१९१ झाली आहे. १९३८ साली त्यांनी ३३ लक्ष रुपयांच्या मालाची विक्री केली; १९४४ मध्ये त्यांनी ८ कोटी, ९४ लक्ष रुपयांच्या मालाची विक्री केली.

मिडलंड बँकेची जिद्गी

मिडलंड बँक ह्या ब्रिटिश मोठ्या बँकेचा ताळेबंदाने नोव्हेंबर १९४४ मध्ये १५ अब्ज रुपयांची जिद्गी दाखविली. कोणत्याहि दुसऱ्या ब्रिटिश बँकेची जिद्गी अद्याप एवढी मोठी झालेली नाही.

डी. डी. टी. द्रव्य प्राणघातक कसे ?

प्रथम कुर्मीच्या पाठीमागील पायास ते बधिरता आणते आणि थोड्याच अवधीत कुर्मीस अर्धाग वायू होऊन मरण येते. ह्या द्रव्याचा तेल किंवा एकादी पूड ह्यांतून उपयोग करावयाचा असतो; स्वतंत्रपणे ते द्रव्य इतके प्राणघातक नाही. साधारणतः १% ते ५% डी. डी. टी. चा डोस पुरतो, व त्या प्रमाणांत ते मनुष्यास अपायकारक नाही. हे द्रव्य इतके प्रभावी असले, तरी सर्वच कीटकांचा नाश ते करू शकेलच असे नाही. कांहीं कीटक ह्या द्रव्यास दाद न देणारे आहेत !

## अर्थ

### बँकांचें सरकारी नियंत्रण इष्ट होईल काय ?

#### मि. ब्रँबल ह्यांचे विचार

बॉंबे चेंबर ऑफ कॉमर्स ह्या युरोपियन व्यापारी संस्थेची वार्षिक सभा गेल्या आठवड्यांत भरली होती, त्यावेळीं तिचे अध्यक्ष मि. सी. पी. ब्रँबल ह्यांनी आपल्या भाषणांत चालू आर्थिक बढामोडींवर आपले विचार व्यक्त केले. बँकिंग बिल व विमा कायदा दुरुस्तीचें बिल ह्यांचें कायद्यांत रूपांतर झाल्यास त्याचा व्यापारी वर्गावर दिर्घगामी परिणाम होईल, आणि आपल्या स्वतःच्या चेंबरच्या सभासदांचें त्यांत नुकसान आहे, असें त्यांनी सांगितलें. बँकिंग बिलाच्या प्रस्तावनेंत स्वतंत्र व तपशीलवार बँकिंग कायद्याची आवश्यकता निर्माण झाली आहे असें म्हटलें आहे; परंतु अशी आवश्यकता सिद्ध मात्र करण्यांत आलेली नाही असें मि. ब्रँबल ह्यांचें म्हणणें आहे. भागीदारांपेक्षा ठेवीदारांच्या हितास जपणें हा बँकिंग बिलाचा हेतु आहे, परंतु तो हेतु कायद्यानें साध्य होईल अशी ठेवीदारांची चुकीची समजूत होणें अनिष्ट आहे, असें त्यांचें मत आहे. केवळ शेडचूल्ड बँकांच्या ठेवीदारांच्या हिताची जपणूक आजचा कायदाहि करीत आहे, तेव्हां सर्वच बँका शेडचूल्ड होण्यास काय हरकत आहे ? असा त्यांचा प्रश्न आहे. लहान बँकांचें अस्तित्व अशक्यप्राय व्हावें व पुरेशा मोठ्या बँकांचीच वाढ होऊं यावी, म्हणजे आजच्या कायद्याप्रमाणेहि त्यांचेवर पुरेसे नियंत्रण ठेवतां येईल, असा मि. ब्रँबल ह्यांच्या म्हणण्याचा अर्थ आहे. मागसलेल्या भागांत नव्यानें स्थापन होणाऱ्या लहान बँकांबद्दल त्यांस सहानुभूति वाटण्याचें कारण नसल्यामुळे, मोठ्या बँकांपुरतेंच त्यांचें लक्ष मर्यादित होणें स्वाभाविक आहे.

#### नियंत्रण प्रभावी कसे होईल ?

नव्या बँकिंग बिलानें बँकांवर देखरेख ठेवण्याचा व्यापक अधिकार रिझर्व्ह बँकेस व सरकारास दिला आहे. सरकारी नियंत्रण प्रभावी होऊं शकत नाही आणि त्या कारणानें तें मुळी नस-सेलेलेंच नरें, असा मि. ब्रँबल ह्यांचा अभिप्राय आहे. रिझर्व्ह बँकेस नियंत्रणासाठी आणखी अधिकार देणें आवश्यक असेल, तर रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया अॅक्ट दुरुस्त करून ते अधिकार तिला या, परंतु नियंत्रण ठेवणें त्या बँकेस जमणार नसेल तर नव्या बिलानें तिला ज्यास्त अधिकार दिले तरी त्याचा कांहींहि उपयोग होणार नाही, असें बॉंबे चेंबरचे अध्यक्ष म्हणतात. नियंत्रण करणारास सारासार विचार करण्याची मुभा ठेवल्यास, नियंत्रण वेळींच व परिणामकारक होऊं शकत नाही; कांहीं विशिष्ट परिस्थितींत विशिष्ट उपाय योजना करावयाची, असें कायद्यानेंच सांगितलें म्हणजे आपोआप देखरेख चांगली होते, अशी सरकारची बाजू दिसते. विमा व्यवसायाच्या नियंत्रणाचे बाबतहि हीच सरकारची भूमिका असली पाहिजे. बँका व विमा कंपन्या ह्यांस त्यांच्या कल्पनेप्रमाणें व्यवसाय करूं देणें ठेवीदारांच्या व विमे-

दारांच्या हिताचें नाही, ह्या गोष्टींवरच दोन्ही व्यवसायांचें अनुभवांती नियंत्रण आवश्यक झालें, ही गोष्ट विसरतां कामा नये.

#### सामान्य जनतेच्या हिताचें रक्षण

बँकिंग व विमाव्यवसाय धरून सर्वच आर्थिक व्यवहारांत व व्यापारांत व्यक्तींस व्यवहार-स्वातंत्र्य असावें आणि त्यांत राजसत्तेची अत्यंत आकुंचित मर्यादेच्या बाहेर दबळादबळ चालू देऊं नये असें मत एका टोकास व्यक्त केलें जातें तर सामान्य जनतेच्या आर्थिक जीवनाशीं जिवाळ्यानें संबद्ध झालेल्या व्यवहारांत सरकारची सत्ता प्रभावी झाल्यावांचून लोकांची समृद्ध व बलवान घंदेवाल्यांकडून होणारी पिळवणूक थांबणें शक्य नाही असा सिद्धांत दुसऱ्या टोकास मांडला जातो. विमा व बँकिंगसारखे व्यवसाय व्यक्ती व मंडळ्या ह्यांचे हातीं असूंच नयेत आणि ते लोकहिताच्या जःणुकीसाठी व त्याच्या अभिवृद्धयर्थे सरकारनें स्वतःच्या कारभाराचे कक्षेंत आणावे असें म्हणणारा एक वर्ग आहे, हें लक्षांत ठेवलें पाहिजे. व्यक्ति-स्वातंत्र्याच्या कल्पनेवर आधारलेल्या समाजांतहि सामान्य जनतेच्या हिताचें रक्षण करण्यासाठी सरकारास आपल्या नियंत्रणाचा अंगिकार करावा लागत आहे हें विसरून चालणार नाही. सावकारी नियंत्रणाचे कायदे सर्व देशांमध्ये अमलांत आहेत ते कशासाठी ? हिंदुस्थानांत मध्यम व लहान आकारांच्या बँकांची व विमामंडळ्यांची आवश्यकता आहे. पण त्यांचे व्यवहार ठेवीदार व विमेदार ह्यांच्या हितास बाधक होणार नाहीत, पोषकच होतील ह्या विषयी काळजी घेण्यांत आली पाहिजे ती सरकार व कायदा ह्यांचे वाचून दुसरें कोण घेणार ? व्यक्तिविषयक व सामुदायिक घंदे आणि जनतेचें हित ह्यांचा मेळ राजसत्तेनेंच घालावयाचा असतो हें लक्षांत ठेवलें पाहिजे. हिंदी जनतेची परिस्थिति व गरजा ह्यांची प्रत्यक्ष माहिती व अनुभव ह्यांचा अभाव, हेंच मि. ब्रँबल सारख्यांच्या टिकेचें मूळकारण होय.

#### रिझर्व्ह बँकेची पहिली वहा वर्षे

रिझर्व्ह बँकेच्या स्थापनेस पुढील महिन्यांत १० वर्षे पुरी होतात. बँकेच्या १० वर्षांच्या कामगिरीचा आढावा घेताना, "इंस्टर्न एकोनॉमिस्ट" हें साप्ताहिक म्हणतें:— "पहिली चार वर्षे ही मंदी नुकतीच संपून जाऊन आलेल्या परिस्थितीची होती. स्वतःच्या जबाबदारीबद्दल अधिक स्पष्ट कल्पना बँकेनें करून घेतली असती, तर ती परिस्थिति सुधारण्यास बँक हातभार लावूं शकली असती. चालू युद्धाच्या सहा वर्षांत ह्या देशांत झालेल्या चलनविषयक स्थित्यंतराकडे बँकेनें तटस्थपणानें पहाण्यापलीकडे फारसें कांहीं केलेलें दिसत नाही. रिझर्व्ह बँकेनें ही वृत्ति सोडली पाहिजे. विशेषतः आतां चलनविस्तार आटोक्यांत आणण्याचे दृष्टीनें व परदेशी हुंडणावळीची समाधानकारक व्यवस्था लावण्याचे दृष्टीनें रिझर्व्ह बँकेनें योजना आसल्या पाहिजेत. रिझर्व्ह बँक ही हिंदुस्थान सरकारची आर्थिक व तांत्रिक सहाय्यगारहि आहे; अगोदरच दुसऱ्यानें केलेल्या निर्णयांची केवळ अमलजावणी करण्यासाठी तिचें अस्तित्व नाही. अर्थात, ह्या भूमिकेचें अद्याप व्यवहारांत रूपांतर झालेंलें नाही."

## काळा बाजार

## इंग्लंडमधील काळा बाजार

बॉम्बे वर्षावासाठी लक्षित इंग्लंडपेक्षा सुरक्षित उत्तर इंग्लंड-मध्ये काळा बाजार जोरात चालू आहे. मॅन्चेस्टरमध्ये ३००% ते ४००% अधिक किंमती घेऊन कापड काळ्या बाजारात विकले जाते. तेथील एका दुकानदाराने गिन्हाइकास सांगितले, "मला कूपन्स चिवा पैसे नकोत. प्रत्येक २ पौंड किंमतीच्या विनिमयांत मला व्हिस्कीची एक बाटली दे, म्हणजे झाले." कित्येक दुकानदार सुटाच्या दोन किंमती सांगतात. कूपन्स नसली तर ३ पौंड जास्त मागण्यांत येतात. इन्स्पेक्टर फ्रँक स्टॅटनने लॅकेशायरमधील काळ्या बाजारास पुढेकडच आळा घातला आहे. "कारा-गृहवासाची शिक्षा, हा एकच काळ्या बाजारातील खरा प्रभावी उपाय आहे" असे तो म्हणतो. काळ्या बाजारांत मिळण्यास सर्वांत अवघड जिनस म्हणजे साखर. शेरास २३ ते ४ रुपये पडतात. व्यापारी एकमेकांस पैशाचे ऐवजी परस्पर मालाची देवघेव करून काळा बाजार फेलावतात. कूपन न घेतां मांस विकून दुकानदार कूपन न देतां सूट मिळवू शकतो. कारखान्यांतील कॅटॅनमधून पुढेकडसे अन्न काळ्या बाजारांत जाते, असे आढळून आले आहे.

## पॅरिसमधील काळा बाजार

मनुष्यास दारोज किमान २,५०० कॅलरी अन्न तरी पाहिजे, परंतु फ्रेंच सरकार पॅरिसमधील जनतेस १,५०० कॅलरीपेक्षा अधिक अन्न पुरवू शकत नाही. कायदेशीरपणे न मिळणाऱ्या जिनसा त्यास काळ्या बाजारांत घ्याव्या लागतात व तेथे स्वऱ्या किंमतीच्या २ ते १५ पट किंमत यावी लागते. पॅरिसने चार वर्षे जर्मन अंमलाखाली काढल्याकारणाने, बेकायदा जीवनाची लोकांस सवय झालेली आहे. भूक तर भागविलीच पाहिजे व त्यासाठी काळ्या बाजाराचा अवलंब करणे पॅरिसकरांना क्रमप्राप्त झाले आहे. वेतनांत वाढ हा जादा खर्च भागविण्याचा उपाय होय; कारण काळ्या बाजारातील महागाईस नेहमीची प्राप्ति अपुरी पडणे स्वाभाविक आहे. काळ्या बाजारातील गिन्हाइकांची संख्या वाढली की, जिनसा आणखी महाग होत जातात आणि त्यामुळे वेतनहि वाढवावे लागते. हे चक्र असेच फिरत राहून, बेकायदा काळा बाजार फोफावतो. फ्रँक नाण्याची परदेशांतील किंमत कमी होऊन, फ्रान्सच्या परराष्ट्रीय व्यापारावर त्याचा घातक परिणाम होईल, असे सांगण्यांत येत आहे. पॅरिसमधील परिस्थितीप्रमाणेच इतर फ्रेंच शहरांतहि परिस्थिती असल्यास त्यांत आश्चर्य नाही.

## भारत इ. बँक लि.

## डिव्हिडंड ४% करमाफ झाले

वरील बँकेने १९४४ साली आपले वसूल भांडवल ९९,४४० रुपयांवरून १,६९,३८५ रुपयांवर नेले. उर्वरितहि ६३ लक्ष रुपयांची भर पडली. खेळते भांडवल १७ लक्ष, ८० हजारांचे २५ लक्ष, १९ हजार रुपये झाले. बँकेचे ७. लक्ष रुपये रोख व इतर बँकांत आणि ८.१ लक्ष रुपये सरकारी रोख्यांत आहेत; म्हणजे तरते पैसे भरपूर आहेत. रोख्यांची बाजारी किंमत त्यास पडलेल्या किंमतीपेक्षा ज्यास्त आहे. येणे कर्जाचा आकडा ८ लक्ष, ३९ हजार रु. आहे. बँच ऑर्गनायझेशन खात्यांत अहवालाचे वर्षी ३,५०७ रुपयांची भर पडून, त्या खात्यांत आतां ७,७९९ रुपये झाले आहेत. बँकेचे कमिशन, डिस्काँट, वगैरेचे उत्पन्न वाढले असून ते गेल्या वर्षी ११,९६१ रुपये भरले. वर्षाअखेर निवळ नफा ११,५७० रुपये झाला. रिझर्व्ही फंडांत २३,२० रुपये जातील व ६% क्यु. रि. प्रे. भागांवर ६% डिव्हिडंड देण्यास १,६२६ रुपये लागतील. ऑर्डिनरी भागांस ४% करमाफ देण्याकडे ३,०२० रुपयांचा विनियोग करावा व ५,००० रुपये करासाठी राखून ठेवावे, अशी डायरेक्टरांची शिफारस आहे. अहवालाचे वर्षी बँकेने लोणावळा व बेलपूर रोड येथे शाखा उघडल्या. चेअरमन श्री. के. वि. केळकर व उभयतां मॅ. डायरेक्टरसं श्री. क्षीरसागर व साळवेकर ह्यांच्या नेतृत्वाखाली बँकेने गेल्या दोन वर्षांत चांगली प्रगति केली आहे.

## हिंदुस्थान सरकारचे दुसरे व्हिकटरी लोन

## १९ मार्चपासून विक्रीस प्रारंभ झाला

व्याजाचा दर : ३% १५-२-४५ पासून.

व्याज केव्हा मिळणार : १५ ऑगस्ट व १५ फेब्रुवारी.

फर : इनकमटॅक्स व सरचार्ज लागू.

परतफेड : १५ ऑगस्ट १९५९ पूर्वी नाही, परंतु १५ ऑगस्ट १९६१ पूर्वी निश्चित.

खरेदीची किंमत : १९-३-४५ ते २४-३-४५ = १००-२-८.

२६-३-४५ ते ३१-३-४५ = १००-३-४.

याप्रमाणे दर आठवड्यास ८ पै वाढ.

रोख्याचे स्वरूप : स्टॉक सर्टिफिकेट किंवा प्रॉमिसरी नोट (अर्जाप्रमाणे)

## आम्ही नाही, आपणच!

सद्याची १९४४ साली केलेली प्रगति ही आपल्याच विश्वासाचे प्रतीक! असल्याने या प्रगतीच्या श्रेयाचे भागीदार आपणच आहात, आम्ही नाही.

आलेले काम—३१,१८,९३८

मंजूर काम —२८,२२,७६९

पूर्ण काम —२५,१४,९२३

आयुष्यावरील विमा याच कंपनीत उतरून आपल्या आर्थिक सुखांत भर घाला. भरपूर कमिशनवर पजन्सी दिली जाते.

सद्याचे विमा कंपनी, लि.  
नासिक.

गो. ग. सौंदणकर  
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

## स्फुट विचार

### डंबार्टन ओक्स-याल्टा-फ्रॅन्सिस्को

पुढच्या महिन्यांत अमेरिकेंत सॅनफ्रॅन्सिस्को येथे युद्धोत्तर त्रिशतांतेची जागतिक व्यवस्था लावण्याच्या हेतूने आंतरराष्ट्रीय परिषद भरण्याचें ठरलें आहे, ती अपूर्व महत्त्वाची ठरणार आहे ह्यांत शंका नाही. ह्या व्यवस्थेचा आरासदा गेल्या आक्टोबर महिन्यांत डंबार्टन ओक्समध्ये इंग्लंड, अमेरिका, रशिया व चीन ह्यांच्या प्रतिनिधींनी तयार केला आणि त्याची अधिक चर्चा होऊन पुढें त्यास जागतिक सनदेचें स्वरूप दिलें जावें असें ठरलें. त्यानंतर कायमिन समुदांत याल्टा येथें प्रेसिडेंट रूझव्हेल्ट, मि. चर्चिल व मार्शल स्टालिन ह्यांनी युद्धपरिस्थितीविषयी वाटापाटी करून जर्मनीचा त्वरित पाडाव होण्यासाठी आवश्यक असलेल्या योजना आसल्या आणि युद्धोत्तर पुनर्घनेटसंबंधानेहि कांहीं कार्य-दिशा निश्चित केल्या. ह्यापुढची चर्चा व विधायक रचनाकार्य सॅनफ्रॅन्सिस्को येथे व्हावें आणि युद्धोत्तर शांतता मंदिराची उभारणी तेथें केली जावी असा संकेत ठरला. त्याप्रमाणें जगाचें राजकीय, आर्थिक व सामाजिक भवितव्य निश्चित करण्याच्या हेतूने सॅनफ्रॅन्सिस्कोची परिषद भरावयाची आहे. गेल्या महायुद्धाचे अखेरीस राष्ट्रसंघ स्थापन करण्यांत आला आणि जगाच्या शांततेचें रक्षण करण्याचें काम त्याच्याकडे सोपवण्यांत आलें होतें, पण त्यांत ह्या संघटनेस यत्न आलें नाही आणि जर्मनी व जपान ह्यांनी प्रस्तुत महायुद्धाची भयंकर आपत्ति आणलीच. असल्या आक्रमक राष्ट्रांच्या दुष्कृत्यांची पुनरावृत्ति होणार नाही अशी खबरदारी होऊं घातलेल्या नव्या जागतिक रचनेंत घेतली जाणार आहे. शांततेचें रक्षण, व्यापार व उद्योगधंदे ह्यांचे बाबतींत आंतरराष्ट्रीय सहकार्य इत्यादि बाबतींत सर्व राष्ट्रांनी आपापल्या परीने हातभार लावावयाचा आहे. हे काम अर्थातच सोपें नाही, पण लहानमोठ्या राष्ट्रांच्या स्वातंत्र्याचें व हितसंबंधांचें संरक्षण होईल अशी घटना व कार्यपद्धति निश्चित करण्याचें व विशेषतः ती अंमलांत आणण्याचें अगत्य मात्र सर्वमान्य आहे. हिंदुस्थान सरकारचे प्रतिनिधी सॅनफ्रॅन्सिस्कोस जावयाचे आहेत. ते विन-सरकारी लोकप्रतिनिधी असावे अशी मागणी केली जात आहे तिचा उद्देश उपढ आहे.

### विमा एजंटोंचें कमिशन कमी करण्याचा सरकारचा विचार नाही

विमा कायद्याच्या ४० व्या कलमाची दुरुस्ती करून विमा एजंटोंचें कमिशन मर्यादित करण्यासंबंधी सध्या सूचना पुढें आलेल्या आहेत, त्यासंबंधांत विमा एजंटोंनी आपलें म्हणणें एका शिष्टमंडळाचे मार्फत सुपरिंटेंडेंट ऑफ इन्शुरन्स, श्री. वैद्यनाथन, ह्यांचेपुढें मांडलें. "सरकारनें सुचविलेल्या मूळ दुरुस्तीत एजंटोंचें कमिशन मर्यादित करण्याची व्यवस्था नव्हती, पहिल्या वर्षाचें कमिशन कमी करण्याचा सरकारचा विचार नाही; निदान रिन्डु-अल कमिशनला तरी अजिबात हात लावला जाऊं नये असा सलाही सरकारला देईन" असें उत्तर सुपरिंटेंडेंटनें शिष्टमंडळास दिलें. एजंट नेमणाऱ्या चीफ एजंटोंच्या कमिशनवर कायदा मर्यादा घालण्यास घडत नाही; गरीब एजंटोंचें कमिशन मात्र

कापण्याचा विचार चालू आहे, ह्या गोष्टीवर सर्वत्र टीका झालेलीच आहे. पहिल्या वर्षाच्या हप्त्यावर २५% ते ३२% व रिन्डु-अल हप्त्यावर २३% हे सुचविलेले कमाल कमिशनचे दर अव्यवहार्य आहेत, अशीच त्यांवरील सर्वांची तक्रार आहे.

### युद्ध लांबलें, तरी इंग्रजांचें आरोग्य सुधारलें

प्रथम युद्धाच्या पांच वर्षांनंतर, इंग्लंडमधील लोकांच्या आरोग्याची पहाणी केली तर आश्चर्य वाटण्याजोगी सुस्थिति आढळते. बालमृत्यूंचें प्रमाण हें देशाच्या आरोग्याचें नेहमीं निदर्शक समजलें जातें, ह्या दृष्टीनें पाहतां १९४३ सालीं इंग्लंडमध्ये जेवढे बालमृत्यु घडले तेवढे कमी ह्यापूर्वी कोणत्याहि वर्षी घडले नव्हते. वाळंतपणामुळे मरण पावणाऱ्या स्त्रियांची संख्याहि उतरली आहे. १९४४ सालींहि ही सुधारणा कायम आहे. लष्करांत दाखल झालेल्या तरुणांचें आरोग्य तर खचितच सुधारलें आढळेल. मोठ्या प्रमाणावरील बॉम्बहल्ल्यांमुळे टायफॉइड वगैरेच्या सार्धा पसरतील ही अपेक्षा चांगल्या दृष्टीमुळे निराधार ठरली आहे. क्षयरोग व गुप्त रोग ह्यांचा फैलाव मात्र वाढला आहे. अर्भकांस सकस दूध, मुसंब्याचा रस, कॉडलिन्डर तेल, इत्यादि पुरवून क्षयरोगाचा प्रतिकार सरकार करीत आहे. मांसल अन्न कमी पडल्यामुळे भाजीपाला खाण्यांत अधिक येतो, वहातुकीच्या अडचणीमुळे लोकांस जास्त चालावें लागतें इत्यादि युद्धजन्य अडचणींचा परिणाम आरोग्य सुधारण्यांत झाला आहे! रेशनिंग, बॉम्बहल्ले, मानसिक ताण, इत्यादींस तोंड देऊन इंग्रज आज पूर्वीपेक्षाहि ताकदवान व निरोगी आहेत, ही गोष्ट ब्रिटिश सरकारास निःसंशय अभिमानास्पद आहे.

### मुंबईत रहाण्याच्या जागेची टंचाई

मुंबई शहराची वस्ती १९४१ च्या शिरगणतीच्या वेळीं १५ लाख होती ती गेल्या चार वर्षांत २२ लाखांच्या घरांत येऊन ठेपली आहे. वस्ती दीड पट वाढली तरी रहाण्याची सोय त्या प्रमाणांत वाढली नाही. शहरातील घरांची संख्या ३५,८०० असून स्वतंत्र खोल्यांची संख्या ४०,००० भरेल. एका घरांत ६३ माणसें आणि एका खोलीत १० माणसें रहात असलीं पाहिजेत असें प्रमाण वसतें. दुकानें, सिनेमा-नाटकगृहे, कारखाने वगैरेनीं अडविलेली जागा व सरकारनें घेतलेली ६०० घरे वर दिलेल्या घरांच्या संख्येतून कमी केलीं आणि मलबार हिल, खंबाला हिल येथील बंगले किती रिकामे असतात ह्याचा विचार केला असता, दर घरांतील आणि खोलींतील गर्दी वरील प्रमाणोपेक्षा अधिक भरेल. जानेवारी महिन्यांतील जन्मसंख्या मृत्युसंख्येपेक्षा १,६१४ ने अधिक होती. ही वाढ लक्षांत घेतली असता गर्दीचें प्रमाण किती वाढत जाईल त्याचा अंदाज करवत नाही. बांधकामाचें सामान दुर्मिळ असल्यामुळे मोठ्या प्रमाणांत नवीं घरे बांधणें अशक्य दिसतें. मुंबई शहराचे इंजिनियर श्री. मोडक यांनी एक योजना मांडली आहे. वाढत्या गर्दीची सोय लावण्याकरितां घरे कांहीं काळ सरकारकडे घ्यावयाच्या बोलीनेच नवीं घरे बांधण्यास सरकारनें परवानगी, यावी असें त्यांनीं सुचविलें आहे.

भाषणें व चर्चा ह्यांचें कृतींत रूपांतर केव्हां होईल ?

( ले. :—एक आशावादी )

गेल्या ८-१५ दिवसांत सभा नि भाषणांच्या फेरी झडत आहेत. वाग्युद्धेंच तीं ! मध्यवर्ती विधिमंडळाच्या बैठकी, अखिल भारतीय कारखानदार संघ नि फेडरेशन ऑफ इंडिअन् मर्चंट्स चेंबर्स यांची वार्षिक अधिवेशने दिव्हांत झालीं. लंडनमध्ये कॉमन-वेल्थ परिषद भरली—या निरनिराळ्या ठिकाणीं निरनिराळ्या मंडळींचीं झालेलीं भाषणें वाचलीं, ठराव पाहिले, तर हिंदी आशा-आकांक्षा, अपेक्षा-निराशा, भूत नि भविष्य यांचीं मनो-मय चित्रें डोळ्यांसमोर उभीं रहातात.

आपल्या शेतीप्रधान देशांत सायला अन्न नाही म्हणून माणसं मरतांना दिसतात; सकस अन्न नाही म्हणून जीवन्मृतावस्थेतील माणसं आढळतात; शेकडों गिरण्या रात्र-दिवस कापड काढीत असूनसुद्धां वस्त्रप्रावरणाचा दुष्काळ पडत असल्याचं वाचतो-ऐकतो. रहायला पुरेशी जागा नाही, सायला पुरेसं व सकस नि स्वस्त अन्न मिळत नाही, नैसायला भरपूर वस्त्र मिळत नाही. आधुनिक सुधारलेल्या काळातील ही घटना असह्य, अपमानास्पद नि लाजिरवाणी आहे ! सरकारी व्यवस्था अपुरी आहे; आपल्या समाजव्यवस्थेत कांहीतरी कोठेंतरी चुकत आहे ! !

सर माफकछाखान आणि मंडळींनीं ब्रिटिश साम्राज्यांतील हिंदुस्थानाच्या स्थानाची जाणीव सर्वांना करून दिली. हिंदी आकांक्षा स्पष्ट केल्या. वर्णद्वेषानं भारावलेल्या आफ्रिकन सरकारला हिंदी मनाची समज दिली.

हिंदुस्थानचा पूर्ण सहकार पाहिजे असेल तर हिंदी पुढाऱ्यांची सुटका नि राष्ट्रीय सरकारची स्थापना केली पाहिजे ही गोष्ट ब्रिटिश मुत्सद्यांना फेडरेशनचे अध्यक्ष श्री. सेटलवाड यांनीं असं-दिग्ध शब्दांत सांगितली. हिंदी व्यापारी मंडळींना राजकारण वावडं नाही याचंही या निमित्तानं स्पष्टीकरण झालं.

सरकारी नियंत्रणाच्या योजना वास्तविक पहातां देशांतील उत्पादन जास्तीत जास्त व्हावं या दृष्टीनं आखल्या गेल्या पाहिजेत. परंतु आपल्याला जें प्रत्यक्ष अनुभवास येत तें असं कीं सरकारी नियंत्रण कायद्यांच्या जंजाळांत उत्पादनांत प्रत्यहीं अडचणी येत आहेत. धंदा करणं जिझीरिचं होत आहे. माल गिऱ्हा-ईकाच्या हातीं पडणं मुश्किलीचं झालं आहे.

औद्योगीकरणाचा महामंत्र सतत सांगणारे ज्ञानवृद्ध नि वयो-वृद्ध सर एम. विश्वेश्वरअय्या यांच्या कारखानदार संघापुढें झालेल्या अध्यक्षीय भाषणांत देशांत मौलिक धंदे सुरू झाले पाहिजेत; औद्योगीकरणाखेरीज शेतीचा धंदा ऊर्जितावस्थेस येणार नाही या मूलभूत सिद्धान्ताचा पुनरुच्चार करण्यांत जाला.

हिंदुस्थान सरकारचे फडणवीस सर जेरेमी राश्ट्रमन यांनीं मध्यवर्ती विधिमंडळांत इनकमटॅक्स व उद्योगधंदे याबाबत सुलासा केला. उत्पादनाकरितां लागणारी जुनी यंत्रसामुग्री काढून टाकून आज भारी किंमतीत नवीन घेतली, तीं नवीन यंत्रांची भर घातली तर त्यांवरील घसऱ्याची व्यवस्था, तसेंच धंद्यांतील शास्त्रीय संशोधनाकरितां कारखान्यांनीं केलेले खर्च याबाबत सुट वगैरे बाबत अंदाजपत्रकांत व्यवस्था करण्यांत आल्याचें सांगितलें. एक्सेस प्रॉफिट टॅक्स कायम आहे. तथापि धंद्याबाबतचा सरकारचा दृष्टिकोन विचाराई वाटतो.

शब्द, तर खरेच, त्यांना कृतीनं मोल चढतं—हीच आपली आशा !

“ मागोरा ” चा अभिनव व आश्चर्यकारक शोध

## ढेकणांच्या उदवच्या

(ABC)

### BUG COILS (ABC)

प्रत्येक उदवची रात्रभर जळते व तोंपर्यंत ढेकून आपलें ठिकाण सोडून बाहेर येत नाहीत. विशिष्ट घुरामुळें हा चमत्कार होतो. बॉक्समध्ये १२ तांबड्या उदवच्या तांबड्या पॅकिंगमध्ये बॉक्स किं. रु. १८८, ट. स. निराळा.

दि मागोरा केमिकल कं. लि.,

हिरावाग, पुणे २

## दी भारत इंडस्ट्रिअल बँक, लि०

हेड ऑफिस:—पुणे शहर

—शाखा:—

(१) पुणे कॅन्टोनमेंट (२) बारामती

(३) लोणावळा (४) बेलापूर.

पे-ऑफिस:—खोपोली (जि. कुलाबा)

चेअरमन:—श्री. के. वि. केळकर, M. A., LL. B.

पुढील गांवांवर दिमांड ड्राफ्टस दिले जातात:—

नगर, मुंबई, बंगलोर, असीकिरी, घेळगांव, धारवाड,  
हुबळी, कोचीन, कालिकत वगैरे

—सर्व प्रकारचे बँकिंगचे व्यवहार केले जातात—

रा. बा. साळवेकर,  
नी. ना. क्षीरसागर,  
मॅनेजिंग डायरेक्टर्स,

स्टेशन, मोटारस्टँड व पोस्ट ऑफिसपासून

अवघ्या पांचच मिनिटांचे रस्त्यावर

बेळगांव येथील एकच प्रसिद्ध ठिकाण

महाराष्ट्र भुवन

लॉजिंग बॉर्डिंगची उत्कृष्ट सोय

बेळगांव ]

[ मालक:—वाय. व्ही. सहस्रबुद्धे

**शेअर बाजार**

(श्री. व. वि. लोणकर, एम. ए., बी. कॉम., पुणे ५)

मागील पंधरवडाभर शेअर बाजार तहाच्या उठणाऱ्या गप्पांवर खालती वरती उलट सुलट असा एकसारखा हालत होता. डार्डिंग ३८५६ वरून एकदम १८०० ते पुन्हा १८८५, कोहिनूर ६२५ वरून ५९८ ते पुन्हा ६२१, डिफर्ट २१२७ वरून २०७० व ऑर्डिनरी ३८३ ते ३९३ व फिस्न ३८४, स्वदेशी ५६५ वरून ५२० ते ५४० या हालचाली पाहिल्या म्हणजे रोज वे वीक करणाऱ्या सटोडियांनी मार खाणा असलाच पाहिजे यांत शंका नाही.

वास्तविक युरोपातील युद्ध संपत आले आहे याबद्दल बाजाराची मनाची तयारी केव्हांच होऊन चुकली आहे, व त्या हिशोबाने बाजार आज आहेत ते खालीच आहेत असे म्हणावयास हरकत नाही. म्हणजे उद्या एकदम खरोखरीच तह झाला तर बाजार आणखी खाली किती पडेल याची शंकाच वाटते. आजचा टाटा ऑर्डिनरीचा ३८४ भाव हा फार वरचा वाटतो की काय याचा मंदीवाल्यांनी विचार करण्यासारखा आहे. देशांतला कापडाचा चालू तीव्र दुष्काळ पाहतां आणि या पुढील ३ वर्षे तरी गिरण्यांची व्याजे फारच थोड्या फरकाने कायम राहण्याची शक्यता असतांना कोहिनूर ६१५ ला, (१६ रु. व्याजासह), डार्डिंग १८५० (५० रु. व्याजासह) मंदी करण्यासारखा आहे की काय असा प्रश्न विचारावऱ्या वाटतो. अर्थात ही गोष्ट कबूल केली पाहिजे की जेव्हां बाजारातील बाजारचुणगे भावनेच्या आहारी गेलेले असतात त्यावेळेस प्रज्ञांच्या मतांना कोणी विचारीत नाही. मात्र या परधुरीग खेळवाल्यांनी लक्षांत ठेवले पाहिजे की बाजारातील शाक्तिमान सटोडिये अशाच वेळेस जनतेला वाटते त्याच्या बरोबर उलट करून ठेवतात. म्हणजे आज जो सगळीकडून मंदीचा दूर निघतो आहे तो जर जर्मनीच्या एकाद्या फॉन बॉकने बालाटान सरोवर अथवा एकाद्या कोपऱ्यांत चढाई केल्याची बातमी आली तर झटक्यास बदलून 'लाव' 'लाव' चा गोंगाट सुरू व्हावयाचा. तेव्हां सावधान.

**पूना मर्चंट्स को. बँकेची पानसुपारी**

पूना मर्चंट्स को. बँक लि. ने गुडवार, ता. १५ मार्च रोजी आपल्या कचेरिंत सायंकाळी गतवर्षाप्रमाणेच श्रीलक्ष्मी-सरस्वती पूजनानिमित्त पानसुपारी सभारंभ घडवून आणला. त्यावेळीं डायरेक्टरांतर्फे चेअरमन दा. वा. पोतदार ह्यांनी सर्वांचे स्वागत केले. सभासदांस बँकेचा अधिकारिक उपयोग कसा होईल ह्या दृष्टीने आस्थापूर्वक व मित्रत्वाने विचाराविनिमय होण्यास ही चांगली संधि मिळाली.

**“व्यापाऱ्यांनी फारसा नफा घेऊं नये”**

संगमनेर मर्चंट्स असोसिएशनचे सभासदांनी श्री. अमृतलाल ठकर (ठकर बापा) यांचे असोसिएशनतर्फे ता. २२-१-४५ रोजी स्वागत केले. पाहुण्यांनी सभासदांना उपदेश खालीलप्रमाणे केला:—“व्यापाऱ्यांनी व्यापारांत फारसा नफा घेऊं नये. अवश्य तेवढा नफा घेणे हा सेवाधर्म आहे. असे वागल्यास व्यापार नीट चालेल. आपण कस्तुरबा फंडास चांगली मदत केली याबद्दल मी फार आपला आभारी आहे.”

**दि बँक ऑफ महाराष्ट्र, लि.**

(शेड्यूल्ड बँक)

हेड ऑफिस : पुणे शहर

विक्रीस काढलेले नवीन दहा लाखांचे भांडवल सर्व विकले गेले आहे.

**— भांडवल —**

अधिकृत विक्रीस काढलेले व खपलेले वसूल झालेले  
 रु. ५०,००,००० रु. १०,००,००० रु. ७,५७,३८०  
 खेळले भांडवल रु. १,००,००,००० चे वर

**— टायरेक्टर बोर्ड —**

श्री. धों. कृ. साठे, चेअरमन

श्री. व्ही. पी. वडे, प्रो. व्ही. जी. काळे, श्री. एन. जी. पवार, श्री. एस. जी. मराठे, श्री. आर. सी. सोहोनी, श्री. टी. व्ही. रानडे, श्री. एम. आर. जोशी, श्री. एफ. डी. पद्मजी, श्री. एम. व्ही. गोखले, श्री. व्ही. एच. देशमुख.

**— शाखा —**

**डेकन जिमखाना, मुंबई, जळगांव, खडकी, गिरगांव (मुंबई), नागपूर, रत्नागिरी, फैजपूर (पे-ऑफिस)**

दैनिकचे सर्व व्यवहार केले जातात.

सी. व्ही. जोग, मॅनेजर

**‘अर्थ’ ग्रन्थमाला.**

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली
- ४ सहकार

**सांड टोमॅटो कम्पाउन्ड**

(ए. बी. डी. लिमिटेड)

सुविधापूर्ण, पाचक व पोष्टिक द्रव

न काणजे, पंडुरोग, विकेट्स व अजड्या

यांवर अत्यंत उपयोगी.

ओ रि जि न ल

ब्रा व्ही ते ला चे

कारखानदार.

द. कृ. सांड ब्रदर्स, चेंबूर, लिमिटेड.  
 मॅन्यु. कॅम्ब्रिज व इंग्लंड.  
 चेंबूर, मुंबई.

पुणे चीफ एजंट :  
 मे. श्रीदत्त एजन्सी  
 १०० रविवार पेठ,  
 मोती चौक, पुणे २.

कोल्हापूर विक्रेते :  
 मे. भागवत आणि कं.  
 कांच लाइन

सातारा जिल्हा एजंट :  
 मे. जोशी आणि  
 मंडळी  
 भवानी पेठ.

अहमदनगर विक्रेते :  
 मे. देशमुख आणि कं.  
 नवी पेठ.



### स्वतःच्या मुर्तीत व्यापार ठेवणारे बंदिस्त संघ

हिऱ्यांचा व्यवहार करणाऱ्या नऊ कंपन्यांवर, व्यापार स्वतःच्या मुर्तीत ठेवून स्पर्धा नाहीशी करणे व कृत्रिम रीतीने किंमती वाढवणे ह्या कारवायांबद्दल अमेरिकन सरकार सटले भरणार असे प्रसिद्ध झाले आहे. विशिष्ट मालाचे उत्पादक आणि व्यापारी संगनमत करून संबंद घेई स्वतःच्या नियंत्रणाखाली पूर्णत्वाने आणतात आणि बाजारपेठा-व किंमती आपल्या कक्षांत ठेवतात. ह्या योगाने खरेदी-विक्री चढाओढीच्या व मागणी-पुरवठ्याच्या तत्त्वानुसार न होता कटवाल्या धंदेवाल्यांच्या हाती जाते आणि सामान्य जनतेस भलत्या किंमती देऊन माल विकत घेणे प्राप्त होते. असल्या कारवाया अशा थरास गेल्या की त्या बंद पाडण्यासाठी अमेरिकन सरकारास सास कायदे करावे लागले. वास्तविक पहातां, धंदे मोठ्या प्रमाणावर चालले तर व्यवस्थेचा सर्च मर्यादित होऊन गिऱ्याइकांस माल स्वस्त मिळावा, पण कारखानदार आणि व्यापारी ह्यांस एकत्रीकरणाचा अनिष्ट फायदा स्वार्थासाठी करून घेण्याचा मोह होतो आणि ते एकमेकांस सहाय देऊन किंमती चढवतात व जनतेस लुबाडतात. भांडवलशाहीतील वैयक्तिक स्वार्थ व स्पर्धा ह्यांच्या विडंबनाचे हे दळदळित उदाहरण आहे. असल्या लुटारू व्यापारी संघांस "ट्रस्ट्स" व "कार्टेल्स" म्हणतात. त्यांची घटना राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीयहि असते, आणि कित्येक वेळां त्यांस औद्योगिक संरक्षणाचे सरकारी सहाय मिळते. जर्मनीत असे "कार्टेल्स" अनेक होते व आहेत आणि पोलंडाच्या धंद्यांत आंतरराष्ट्रीय संघाहि कांहीं वर्षांमागे स्थापन झाला होता. प्रस्तुत उदाहरणांत जगातील हिऱ्यांचे एकूण उत्पादन व व्यापार ह्यांचेपैकी ९५ टक्के धंदा नऊ कंपन्यांनी स्वतःच्या कक्षांत आणला आहे. युद्धसामुग्री बनवण्यांत व एरव्हीहि हिऱ्यांचा उपयोग उद्योगधंद्यांत होत असतो आणि ह्या मालाच्या व्यापारांतील स्पर्धा नष्ट करून त्याची मकेदारी बनवण्याचा कट केल्याबद्दल व अशा रीतीने ह्या विषयीच्या कायद्याचा भंग केल्याच्या आरोपासाठी सदरहु कंपन्या व त्यांच्या मालाचा साठा करणारे व्यापारी ह्यांचेवर अमेरिकेंत सटला भरण्यांत आला आहे. आफ्रिकेंतील खानांतले हिरे एकमुखी व्यवस्थेखाली विकण्याची व्यवस्था केल्याचा त्यांचेवर आरोप आहे. राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय देवघेवने गिऱ्याइकांस माल योग्य भावाने मिळण्या-ऐवजी "कार्टेल्स" च्या योगाने तो महाग पडतो हे व्यापाराचे स्वार्थमूलक विकृत स्वरूप होय. म्हणून असल्या संघांचे विरुद्ध मोहीम करून त्यांचे निर्मूलन करणे अगत्याचे आहे असे मत व्यक्त केले जात आहे ते योग्यच आहे. मागील महायुद्धानंतर जर्मनीने "कार्टेल्स" च्या जोरावर स्वतःचे औद्योगिक बळ वाढवले आणि त्यांचे फळ आज जगास मिळत आहे. युद्धोत्तर काळांत ह्या अनुभवाची पुनरावृत्ति होती कामा नये अशा आशयाचा हा अभिप्राय आहे.

### सिगारेटचा दुष्काळ

युद्धाच्या काळांत अनेक प्रकारचे दुष्काळ उद्भवतात. मुंबई शहरांत सिगारेटचा दुष्काळ पडला आहे आणि नाक्यानाक्या वरील दुकानांपुढे धूम्रपान करू इच्छिणाऱ्यांची गर्दी दिसते. एका सरकारी पत्रकान्वये सिगारेटचे भाव सुद्धा १ मार्चपासून वाढविण्यांत आले आहेत.

### बँकिंग विलावर श्री. ग. रा. साठे ह्यांचे विचार

"बंधने बसवा, परंतु सवलतीहि द्या"

(प्रेसिडेन्सी इ. बँकेचे अध्यक्ष, श्री. ग. रा. साठे, ह्यांनी बँकेच्या वार्षिक सभेत-भाषण केले, त्यांतील उतारा.)

"बँकिंग कायदा दुरुस्त होऊं घातला आहे. भागीदारांचा व ठेवीदारांचा पैसा सुरक्षित ठेवण्याच्या दृष्टीने बँकिंग कंपन्यांनी आपणहून आपणांवर कांहीं विशिष्ट बंधने घालून घ्यावयास पाहिजेत. तसें होत नाही असे दिसल्यास देशहिताच्या दृष्टीने बँकिंग कंपन्यांवर कांहीं सक्तीने बंधने सरकारने घालावी यासही कोणाचा विरोध येणार नाही. पण अशीं नियंत्रणे घालतांना "मूले कुठारः" असे धोरण ठेवले जाऊं नये असे म्हणण्याचा प्रत्येकास हक्क आहे. अशा घातक नियंत्रणांस सर्व बँकांनीच नव्हे तर जनतेनेही विरोध केला आहे.

"रिझर्व्ह बँकेने सुचविलेली बंधने अमलांत येत असतांनाच बँकांस त्यांचे व्यवहार सुकर होण्याचे दृष्टीने कांहीं सवलती मिळणेही जरूर आहे. उदाहरणार्थ, प्रचलित पद्धतीप्रमाणे नाटाळ कुळांकडील थकबाकी वसूल करण्याकरतां कोर्टांत जाण्याची वेळ आली तर कोर्ट साजगी सावकार व बँक यांत कांहीं फरक करीत नाही. बँकांकडून दिल्या जाणाऱ्या कर्जाबाबत पोकाळ रकमांचे दस्तऐवज केले जाणे, भरमसाट व्याजआकारणी, वगैरे प्रकार अगर कुळाची लुबाडणूक होण्याचा यत्किंचितही संभव नसतो, असे असतां बाकी वसुलीबाबत अगदीं नाममात्र हतेवंदी देणे वगैरे व असेच दिरंगाईचे प्रकार बंद व्हावयास पाहिजेत. रिझर्व्ह बँकेने याबाबत बँकांच्या अटवणी समजावून घेऊन वसुलीबाबत व्यवहारांत अधिक सुकरता आणतां येईल असे नियम सरकारास सुचविणे जरूर आहे. बँकांना अशा प्रकारची मदत जितक्या प्रमाणांत मिळेल तितक्या प्रमाणांत जनतेची आर्थिक गरज अधिक भागवणे सोपे होईल व त्यायोगे साजगी सावकारां-तील काळा बाजार होण्यास आळा बसेल हे उघड आहे."

### शेअरविक्री बंद ठेवणारे हायकोर्टाचे इजंक्शन

बांबे लाइव् अँडुअरन्स कं. लि. च्या नव्या शेअरविक्रीस बंदी करावी, असा अर्ज हायकोर्टांत नानालाल श्वेत्त प्रभृति भागीदारांनी केला होता, त्याचा विचार करून न्या. भगवति ह्यांनी खालीलप्रमाणे निवाडा केलाः—

"ही शेअरविक्री कंपनी कायद्याच्या १०५ (क) कलमास धरून आहे. ती बेकायदा नाही. तथापि अलॉट नु केलेले २७२ नवे शेअर, त्याचप्रमाणे ज्यांकरितां अर्ज अजून आलेले नाहीत असे ३२९ नवे शेअर डायरेक्टरींनी अलॉट करू नयेत. ३१ भाग धारण करणाऱ्या भागीदारांनी स्वतःस भाग मिळण्याचा असलेला अधिकार बिगर भागीदारांस वर्ग केला होता; हे ३१ भागहि अलॉट करण्यांत येऊं नयेत."

### घोतरे व साड्या ह्यांवर सुबईत नियंत्रण

मुंबई शहरांत व मुंबई उपनगर जिल्ह्यांत, गिरण्यांत तयार झालेली घोतरे व साड्या ह्यांच्या वाटपावर नियंत्रण घालण्याचे मुंबई सरकारने योजिले आहे. प्रत्येक कुटुंबाच्या प्रमुखास दर सहामाहीस धान्य रेशनकार्ड दाखविल्यावर एक घोतरजोडी व दोन साड्या मिळतील. सुमारे ३०० सरकारमान्य दुकानांत त्यांची विक्री होईल. २१ मार्चपासून ही योजना अंमलांत यावयाची आहे. रेशनमिचा हा प्रयोग यशस्वी झाल्यास त्याचे इतरत्र अनुकरण करण्यांत येईल.



**आपल्या पुढील कांहीं प्रश्न**

श्री. संपादक महाशय 'अर्थ' यांसी  
सा. न. वि. वि.

राष्ट्रीय चळवळीच्या दृष्ट्यांनी आपल्या देशातील वारिष्ठ नि-  
बेकारी यांवर स्वराज्य नि स्वदेशी यांचा तोडगा सुचविला. या  
-महामंत्राचा पुनरुच्चार सध्या राष्ट्रीय सरकार नि देशी उद्योग-  
-घंथांची वाढ या शब्दांत करण्यांत येत आहे. टाटा-बिर्ला या  
-भांडवलदारांची 'मुंबई योजना', भाई रॉय यांची 'समाजसत्ता-  
-वादी 'जनता योजना' नि सत्य-अहिंसा द्वयीवर आधारलेली  
-घांभीजीप्रणीत श्रीमान आश्रमाल यांनी मांडलेली योजना यांचा  
अभ्यास केला असता ही गोष्ट स्पष्ट होते की या मूलभूत सिद्धा-  
-त्ताबाबत सर्वांचे मतैक्य आहे. तपशिलाबाबत मतभेद असतील !  
युद्धोत्तर काळांत सर्व पुढारलेल्या राष्ट्रांत या नाही त्या स्वरू-  
-पांत आर्थिक नियोजन घेणार असल्याचे निश्चित आहे. हिंडु-  
-स्थान त्याला अपवाद असणार नाही अशी आशा आहे.

शांततेच्या काळांत बेकार लोकांना रोजगार पुरविणे हा आपला  
मुख्य प्रश्न आहे. शेती हा आपला मुख्य धंदू. त्यांत गर्दी आहेच.  
शिवाय ह्या घंथांत वर्षातिल सहा-एक महिनेतरी काम असुं शकत  
नाहीं. म्हणून खेडेगांवांतील लोकांस बाराहि महिने पुरेल असा  
रोजगार पुरविणे हे कार्य निकडचे आहे. त्याकरिता लहान व  
-मध्यम आकाराचे उद्योगधंदे खेडेगांवांत सुरू करणे आवश्यक आहे.  
तसेच प्रत्यक्ष मेहनत करणाराच्या हातांत त्याच्या श्रमाचे जास्तीत-  
-जास्त माप पडेल अशी अर्थ व्यवस्था असल्याशिवाय आपला  
हेतु साध्य होणार नाही. प्रत्येक खेड्याने-शक्य नसल्यास,  
-खेड्यांच्या गटांनी-स्वयंपूर्ण व्हावे हे गांधीजींचे म्हणणे मला  
-पटते. त्याबाबत त्यांनी केलेली तात्त्विक चिकित्सा योग्य वाटते.  
-तथापि त्यांच्या कार्यक्रमाकडे केवळ ध्येय दृष्टीने पाहून चालणार  
-नाहीं. त्याकरिता परिस्थितीनुसार आवश्यक असे फेरफार करावे  
-लागतील. 'सुताने स्वर्गास जाणे' या उक्तीतील शब्दांचा फुलोरा  
-सोडला तरी त्यांत गूढार्थ आहे अशी माझी श्रद्धा आहे.

ज्या आपल्या शेतीप्रधान देशांत भूकवळीची संख्या लाखांनी  
भरावी अशी अत्यंत हृदयविदारक घटना होते त्या देशांत या  
युद्धकाळांत आधुनिक जीवनास आवश्यक असलेल्या नित्यो-  
-पयोगी वस्तूंचे दुर्भिक्ष असताने यांत आश्चर्य आहे का ? या युद्धाने  
-आपली वर्मस्थाने अचानक उघडकीस आली. या परिस्थितीचा  
-कार्यकारणभाव आपण लाविला पाहिजे; या अनुभवांनी आपण  
-शिकले पाहिजे; विधायक कार्याकरिता जनमत निर्माण केले  
-पाहिजे.

या महायुद्धाचे काळांत आपल्या येथे किती तरी नवीन  
उद्योग-धंदे नव्यानेच सुरू झाले आहेत. आधीपासूनच चालू  
-असलेल्या कारखान्यांना बरकत आली आहे. स्त्राजगी प्रयत्नांने  
-चाटलेले बहुतेक कारखाने नित्योपयोगी वस्तू बनाविण्यांत गुंत-  
-लेले आहेत. त्यांचे बहुतेक उत्पादन सरकार युद्धकार्याकरिता  
-घेत आहे. मौलिक धंदे फारसे नाहीत. जे आहेत ते बहुतेक सर्व  
-सरकारच्या ताब्यांत आणि / किंवा सरकारी मालकीचे आहेत.

जपानशी जोराचे युद्ध आतां कुठे सुरू झाले आहे. घनचक्र  
-अजून व्हावयाची आहे. तथापि आजच हिंदी औद्योगिक उत्पादन

शक्तीवर विलक्षण ताण पडलेला असून जनतेला नित्योपयोगात्मक  
लागणाऱ्या वस्तू मिळण्याची मुश्किल झाली आहे. ह्या वस्तू  
परदेशांतून आणून ही परिस्थिति सुधारण्याच्या सटपटीत सध्या  
सरकार आहे. हिंदी उत्पादन युद्धकार्याकरिता व परदेशी माल  
जनतेकरिता अशी वाटणी करण्याचा विचार दिसत आहे. या  
घोरणाने हिंदी बाजारपेठेत परदेशी माल भरलेला दिसेल अन्  
देशी माल बाजारांत आणण्याकरिता युद्धोत्तर पुनः प्रयत्नांची  
कोशीस करावी लागेल अशी भीति हिंदी कारखानदारांना वाटत  
असल्यास ती असयानी आहे असा सुत्रासा सरकारने अगत्यपूर्वक  
केला आहे.

पश्चिमात्य देशांत युद्धोत्तर काळांतील निरनिराळ्या गरजांचा  
अभ्यास करण्यांत आला असून त्या दृष्टीने आज युद्धोपयोगी  
साधन-सामुग्री तयार करणाऱ्या कारखान्यांत शांतता-काळांतील  
लागणाऱ्या वस्तू तयार करण्याच्या योजना पुन्या झाल्या आहेत.  
जर्मनीचा पराभव झाल्याबरोबर इंग्लंड-अमेरिकेंतील कारखान्यांत  
तयार झालेला माल फार मोठ्या प्रमाणांत देशी व परदेशी-  
हिंडुस्थान त्यांत आलाच-पाठाविण्यांत येईल असे मत सर  
रहिमतुल्ला चिनाथ यांनी प्रदर्शित केले आहे. स्थानिक बाजारा-  
करिता नि परदेशी निर्गत करण्याकरितासुद्धा इंग्लंड-अमेरिकेंतील  
कारखानदार माल बनवू लागतील अन् आम्ही इकडे हिंडुस्थानांत  
जपानी चढाईकरिता तयारी करण्यांत व सरकारी नियंत्रणे वगैरेत  
अडकून पडूं. युद्धपरिस्थितीमुळे आधीच तुंबलेली जनतेची मागणी  
हिंदी कारखानदारांना सरकारी नियंत्रणामुळे निरनिराळ्या वस्तू-  
ची पुरी करणे शक्य होणार नाही अन् परदेशी कारखानदार  
हिंडुस्थानांत माल पाठवून ती मागणी पुरी करतील अशी भीतिहि  
त्यांनी व्यक्त केली आहे.

परदेशांतील व हिंडुस्थानांतील सरकारी नियंत्रणांची तुलना  
करून ते पुढे म्हणतात की, येथील सरकारी नियंत्रणे अशी  
आहेत अन् त्यांची अंमलबजावणी अशी करण्यांत येते की,  
त्यामुळे युद्धजन्य परिस्थितीमुळे वाढलेले उत्पादन कायम टिक-  
विण्याकरिता कारखानदारांना पुरेसा अवसरच राहत नाही !

कारणे अनेक असतील; पण उत्पादनांत खंड पडून पुरेपूर  
उत्पादन न होऊन युद्धकाळांतील वाढती मागणी पुरविणे आ-  
मच्या कोळसा, सीमेंट, कांच, कापड, कागद, साखर गिरण्यांना  
कठीण जात आहे-कांहींचे उत्पादन प्रत्यक्ष कमी होत आहे  
ही गोष्ट निरनिराळ्या औद्योगिक कंपन्यांच्या वार्षिक समेतीत  
अध्यक्षीय भाषणांतून स्पष्ट होत आहे.

आम्ही परिस्थिती बदलू शकतो का ? युद्धकाळांतील महर्गता  
नि टंचाई या दृष्टींनी आत झालेल्या हिंदी जनतेसमोर विदेशी,  
सुत्रक नि स्वस्त माल टाकल्यास तो न घेण्याचा संयम आपण  
दाखवू का ? स्वदेशीच्या व्रताचा मला अभिमान असला नि  
त्याच्याआड लपलेले अर्थशास्त्र समजत असले तरी बहुजनसमाज  
आपल्या गरजा-चेनी म्हणा वाटल्यास-भागविण्याकरिता माल  
ढोक्यासमोर आला असता तो हातीं न घेतां टाकून देई का ?  
मग तो देशी असो वा विदेशी असो ! देशी घंथांना उद्येजन घ्या,  
देशी माल वापरा ह्या आमचा जपबोध ! देशी घंथा-कारखान्यां-  
वर पैसा नि मानमरातब मिळविणारे किती देशी उद्योगपती  
स्वतः स्वदेशी माल वापरण्याबद्दल दक्ष असतात ? इंग्रज लोक  
देशाभिमानी, पण त्यांच्या देशांतहि युद्ध सुरू होण्यापूर्वी कमाळ

स्वस्तार्थी जपानी माल हातोहात सपत होता ही गोष्ट मी नजरे-आठ करू शकत नाही. देशप्रेमाची महती मला पटते. तथापि मनुष्यस्वभावाचें मूळ स्वरूप मी विसरू शकत नाही !

युद्धोत्तर यथाकाळीं देशी धंदे-कारखाने आपल्या सर्वसामान्य जनतेच्या सेवेला हजर होतील. त्यावेळीं हिंडुस्थानांत परदेशी मालाचा प्रचंड ओष सुरू झालेला असेल. त्याला तोंड देण्याची तयारी नि कुंवंत आमची आहे का ? युद्धकाळांत मिळालेला बहुमोल अनुभव नि अमाप पैसा यांच्या समन्वयानें आम्हीहि गुणांनीं सरस नि किंमतीनें स्वस्त असा माल गिन्हाइकापुढें ठेवू शकू का ? उत्पादनाद्वयत्तयाच महत्त्वाच्या विक्रीच्या व्यवस्थेचा विचार आम्ही करित आहोंत का ?

गेल्या तपा-दोन-तपांची आपली औद्योगिक तपस्या मी पहातो. औद्योगिक महर्षी पहातो. देशप्रेमानें स्वदेशीचें कंठण बांधून घ्येयनिष्ठ जीवन व्यतीत करणारी आदरणीय मंडळी पहातो. सारा जन्म कष्ट करून पैसा पैसा जोडून जमा केलेल्या रकमेची पिशवी डोळ्यांना पाणी आणून नि आशीर्वाद युक्त अंतःकरणानें तरुणांच्या हातीं देणारी वृद्ध मंडळी पहातो. औद्योगिक जीवनांत हिरीरीनें पढणारे उत्साही तरुण पहातो—अन् विश्वास वाटतो कीं आपलें भवितव्य उज्ज्वल आहे !

—संजय

### डायरेक्टरांसाठी प्रोक्सी गोळा करणारा कंपनीचा नोकर

कंपनीचें अपील फेटाळण्यांत आलें

श्री. चंद्रशेखर द्विवेदी हे एशिअन अॅशुरन्स कं. लि. चे मुंबईमधील ऑक्टिंग एजन्सी मॅनेजरचें काम करित होते, त्यांस जुलै १९४१ मध्ये कंपनीनें कामावरून काढलें. ही गोष्ट कंपनीनें अयोग्य केली, असा श्री. द्विवेदी यांचा मुंबई हायकोर्टांत दावा होता. १९४१ च्या वार्षिक साधारण सभेसाठी डायरेक्टरांकरितां प्रोक्सी गोळा करण्याकरितां वास्तविक परगांवीं जात असतां हि कंपनीच्या कामासाठी आपण जात आहों, असा श्री. द्विवेदी यांचा बहाणा होता, हे श्री. द्विवेदी यांच्या बढतर्फीचें कारण होतें व तें सयुक्तिक आहे, असा कंपनीतर्फें युक्तिवाद करण्यांत आला. न्यायमूर्ति कोयाजी यांनीं श्री. द्विवेदी यांच्या बाजूनें निवाडा केला व त्यांस तीन महिन्यांचा पगार, प्रोव्हिडंट फंडास कंपनीची कॉन्ट्रिब्युशन आणि कोर्टासर्च हीं देविलीं. न्यायमूर्ति आपल्या निवाड्यांत म्हणाले—“प्रतिवादी कंपनीच्या नोकरांची स्थिति विकट होती. डायरेक्टरांकरितां प्रोक्सी गोळा करा नाहींतर त्रास सोसावा लागेल, अशी त्यांस ताकीद होती, असें कंपनीचे डायरेक्टर व मॅनेजर मि. हेरोदिया यांनीं सांगितलें. अशी वस्तुस्थिति असतांना, नोकरांच्या कुट्यास गैरवर्तन म्हणणें कंपनीस शोभत नाहीं.”

वरील निवाड्यावर एशिअन कंपनीनें अपील करून, “२ जुलै रोजी कामावर हजर रहाण्याचा हुकूम केला असतां हि श्री. द्विवेदी हे गैरहजर राहिले व बोर्डावरील आज्ञा डायरेक्टरांना निवडणुकांत पाठण्यासाठी प्रोक्सी गोळा करून त्यांनीं आपल्या स्थानाचा दुरुपयोग केला” असा युक्तिवाद मांडला. “२ जुलै रोजी कामावर हजर न रहाणें समर्थनीय होतें. दुसऱ्या मुद्याच्या तपशीलांत शिरतां येत नाहीं, कारण प्रोक्सीबद्दलचें संगनमत सिद्ध झालेले नाहीं” असें म्हणून हायकोर्टानें कंपनीचें अपील फेटाळलें.

प्रगतिपथावरील नवा

## मै ला चा — द ग ड

सन १९४४ मधील प्रगति

नव्या कामांत ७० टक्के वाढ

खर्चाचें प्रमाण फक्त १२%

— आपला विमा किंवा एजन्सी आजच घ्या —

दि औंध म्यूच्युअल लाइफ  
अॅशुरन्स सोसायटी लि., पुणे.

अर. जी. साठे  
सुपरिंटेंडंट

व्ही. जी. जोशी  
मॅनेजिंग डायरेक्टर

## १९४४ मधील प्रगति

— तुलनात्मक आंकडे —

१९४३ सालीं पूर्ण झालेलें काम ८,००,००० रु.वर

१९४४ सालीं पूर्ण झालेलें काम ११,००,००० रु.वर

विमा हप्त्यांचें उत्पन्न १९४४ सालीं १,८३,०००

रुपयांचे वर झालें. खर्चाचें प्रमाण उतरलें आहे व त्या प्रमाणांत लाइफ फंडांत वाढ झाली आहे.

## दि ट्रस्ट ऑफ इंडिया

अॅशुरन्स कं. लि. पुणे.

मॅनेजर, व्ही. एच. देशमुख, बी. ए. अध्यक्ष—श्री. सरदार  
जमनाथसहाराज पंडित

## — कोको प्या —

कोको हें उत्कृष्ट पेयाच आहे. सध्यांच्या अन्नदत्ता-  
ईच्या दिवसांत तर अशा पेयाची अधिक जरूरी आहे.

“ सॅचवर्क ”

कोकोची मागणी करा. म्हणजे स्वस्त, उत्कृष्ट व शुद्ध  
कोको मिळेल.

— साठे चॉकोलेट वर्क्स,  
पुणे २.

**मुंबई शेअर बाजार**

बाजार सुट्टी—

बाजार सुट्टी—

३०-३-४५ गुड फ्राय डे

( मेसर्स व्ही. एम्. लिमये आणि कं. पुणे ४ यांजकडून )

२१-३-४५ जमशेदी नवरोज

१९४४ मधील चढउतार	दिलेले व्याज † संश्लिप्त ‡ अंतिम	व्याज केव्हा मिळते	कंपनीचे नांव	मूल र.	मंगळवार दि. ६/३/४५	बुधवार ७/३/४५	गुरुवार ८/३/४५	शुक्रवार ९/३/४५	सोमवार १२/३/४५
२३१५; १९१६	१२९-८-९	ऑगस्ट	टाटा डिफंडस्	३०	२१४५-०	२१५२-८	२१३२-८	२०८२-८	२१०७-८
४३५; ३६९	२३-०-०	ऑगस्ट	टाटा आर्डीनरी	७५	३९३-०	३९४-८	३९०-८	३८५-०	३९०-८
२०१; १६९५	५०-०-०	मार्च-सप्टे.	बॉम्बे हाईंग	२५०	१८४७-८	१८६६-४	१८५८-१२	१८००-०	१८६५-०
७६५; ५३३	१६-०-०	मार्च-सप्टे.	कोहिनूर	१००	६१५-०	६२५-०	६२१-०	६०८-०	६२३-०
६५३; ४७५	३५-०-०	मे	स्वदेशी	१००	५३७-०	५४४-०	५३८-०	५२१-०	५३९-०
४९८; ३६१	१०-०-०	नोव्हें.-एप्रिल	नागपुर	१००	३८४-८	३८७-०	३८३-०	३७१-०	३८०-०
३७७; २६५	२५-०-०	एप्रिल	फिनले	१००	३०८-०	३०९-८	३१०-०	३१०-०	३०८-०
३९४; २८२	६-०-०	ऑक्टो.-एप्रिल	गोकाक	१००	२९८-०	२९९-८	२९९-०	२९९-०	३०७-०
३०५; २१८	४-०-०	जाने.-जुलै	सिप्लेक्स	५०	२६७-८	२६९-८	२६६-८	२६६-८	२६६-०
५-१०-६; ३-६	०-३-०	मे	अपोलो	२	४-५-६	४-५-०	४-५-०	४-२-०	४-४-६
२१-१४; १३-४-६	१-४-०	मे	इंडि. यु. ऑर्टि.	१०	३-२-०	३-२-०	३-२-०	३-१-०	३-२-३
४-९; २-७	०-५-०	मे	डिफंडस्	१	३५-०-६	३५-१-०	३५-१-०	३४-७-०	३४-१४-०
१२७०; ६३०	१११-०-०	जुलै	इंदूर माळवा	१००	६९०-०	६९३-४	६९२-८	६७२-८	६८१-४
२५४; २१६	७-०-०	जानेवारी	असो. सीमेंट	१००	२३१-०	२३२-८	२३२-१२	२३०-८	२३२-८
२५९; २१९	९-०-०	जानेवारी	बेलारु शुगर	५०	२२४-०	२२३-०	२२२-०	२२२-०	२२०-०
५७५; ३७६	७-८-०	डिसेंबर	बॉम्बे बर्मा	१२५	५३५-०	५३५-०	५३३-१२	५३३-१२	५३७-८
१३-१२; ७३	२-०-०	जुलै	न्यू इंडिया अं०	१५	८०-१२	८०-८	८०-१२	८०-४	८०-४
३८; २९-२	१-४-०	जानेवारी	शिंदिया स्टीम	१५	३४-१	३४-२	३४-१	३४-१	३३-१५-०
८५; ४८	३-४-०	एप्रिल	शिवराजपुर	१०	५६-८	५६-८	५६-०	५६-०	५४-८-०
३३; १९	...	...	टाटा केमिकल	१०	२१-४	२०-१४	२०-८	२०-४	२०-४-०
९०; ६८-१२	३-०-०	सप्टेंबर	टाटा ऑईल	२५	७०-०	७०-०	७०-०	७०-०	७०-०-०
			३ ३/४ रोले	१००	९९-९-६	९९-९-६	९९-११-६	९९-१०-६	९९-११-०

व्याज-वजा ( x d )

व्याज-वजा ( x d )

कोहिनूर २२-३-४५

**मुंबई शेअर बाजार**

बॉम्बे हाईंग ७-४-४५

अपोलो २६-३-४५

( मेसर्स व्ही. एम्. लिमये आणि कं. पुणे ४ यांजकडून )

नागपुर २३-४-४५

स्वदेशी २७-४-४५

१९४४ मधील चढउतार	दिलेले व्याज † संश्लिप्त ‡ अंतिम	व्याज केव्हा मिळते	कंपनीचे नांव	मूल र.	मंगळवार दि. १३/३/४५	बुधवार १४/३/४५	गुरुवार १५/३/४५	शुक्रवार १६/३/४५	सोमवार १९/३/४५
२३१५; १९१६	१२९-८-९	ऑगस्ट	टाटा डिफंडस्	३०	२०८०-०	२०९२-८	२०९३-१२	२०६०-०	२०८५-०
४३५; ३६९	२३-०-०	ऑगस्ट	टाटा आर्डीनरी	७५	३८४-०	३८६-०	३८६-८	३८४-०	३८५-०
२०१; १६९५	५०-०-०	मार्च-सप्टे.	बॉम्बे हाईंग	२५०	१८६२-८	१८७५-०	१८९१-४	१८५५-०	१८४८-१२
७६५; ५३३	१६-०-०	मार्च-सप्टे.	कोहिनूर	१००	६१८-०	६२०-०	६२१-०	६१८-०	६१९-०
६५३; ४७५	२२-०-०	एप्रिल	स्वदेशी	१००	५३४-०	५३७-०	५३९-०	५४०-०	५४३-०
४९८; ३६१	६-०-०	नोव्हें.-एप्रिल	नागपुर	१००	३७५-०	३७८-०	३७७-०	३७७-०	३७७-०
३७७; २६५	२५-०-०	एप्रिल	फिनले	१००	३०५-०	३०६-०	३०५-०	३०५-०	३०५-०
३९४; २८२	६-०-०	ऑक्टो.-एप्रिल	गोकाक	१००	३०४-०	३०४-०	३०४-८	३०३-०	३०३-०
३०५; २१८	४-०-०	जाने.-जुलै	सिप्लेक्स	५०	२६२-८	२६५-८	२६४-०	२६४-०	२६३-८
५-१०-६; ३-६	०-४-०	मार्च	अपोलो	२	४-४-०	४-४-०	४-४-०	४-४-०	४-३-९
२१-१४; १३-४-६	१-४-०	मे	इंडि. यु. ऑर्टि.	१०	३-१-१०	३-१-१०	३-१-६	३-१-७	३-१-०
४-९; २-७	०-५-०	मे	डिफंडस्	१	३-१-६	३-१-६	३-२-०	३-१-३	३-१-०
१२७०; ६३०	१११-०-०	जुलै	इंदूर माळवा	१००	६९३-१२	७०१-४	७०६-४	७०६-४	७०८-१२
२५४; २१६	७-०-०	जानेवारी	असो. सीमेंट	१००	२३१-८	२३१-८	२३१-८	२३१-८	२३१-८
२५९; २१९	९-०-०	जानेवारी	बेलारु शुगर	५०	२२०-०	२१९-०	२१९-०	२१८-८	२२०-०
५७५; ३७६	७-८-०	डिसेंबर	बॉम्बे बर्मा	१२५	५३५-०	५३१-४	५२७-८	५२७-८	५१०-०
१३-१२; ७३	२-०-०	जुलै	न्यू इंडिया अं०	१५	८०-०	८०-४	८०-४	८०-०	८०-८
३८; २९-२	१-४-०	जानेवारी	शिंदिया स्टीम	१५	३३-१४	३४-४	३४-४	३४-२	३४-२
८५; ४८	३-४-०	एप्रिल	शिवराजपुर	१०	५३-४	५२-०	५३-०	५३-०	५३-०
३३; १९	...	...	टाटा केमिकल	१०	२०-४	२०-४	२०-४	२०-४	२०-८
९०; ६८-१२	३-०-०	सप्टेंबर	टाटा ऑईल	२५	६८-०	६८-०	६८-०	६७-८	६७-८
			३ ३/४ रोले	१००	९९-११	९९-११	९९-१०-६	९९-९-६	९९-९

वर्ग पुस्तकें ( टा. बुकें ) बंद

बॉम्बे हाईंग १६-३-४५ ते २९-३-४५  
 शिवराजपुर २३-३-४५ ते ७-४-४५  
 नागपुर २३-३-४५ ते ७-४-४५  
 स्वदेशी ३१-३-४५ ते १९-४-४५

दि. १९-३-४५

३% व्हिक्टरा लोन = रु. ९९-१४-०  
 ४% १९६०-७० रु. ११२-१४-०  
 सोने ७०-८-० चांदी १२६-८-०  
 कपास ४४९-८-०

### यंत्रविद्येसाठी हिंदी विद्यार्थी

यंत्रविद्या शिक्षणासाठी हिंदी विद्यार्थी इंग्लंड आणि अमेरिका ह्या देशांकडे पाठविण्याचे हिंदुस्थान सरकार आणि त्या देशांची सरकारे ह्यांच्यांत मुकर झाल्याचे दिसते. इंग्लंडला जाणारे विद्यार्थी जून १९४५ पर्यंत आणि अमेरिकेस जाणारे विद्यार्थी जानेवारी १९४६ पर्यंत त्या देशांत पोचले पाहिजेत. पहिल्या विद्यार्थ्यांचे अज आणि त्यासाठी शिफारसी २० मार्च १९४५ पर्यंत आणि दुसऱ्या विद्यार्थ्यांचे अर्ज फेब्रुवारी १९४६ पर्यंत पोचले पाहिजेत.

जॉन मथाईचे भाषण

“स्वयंपूर्ण उद्योगधंद्यांचे महत्त्व किती असते, ते ह्या युद्धाने हिंदुस्थानला चांगले कळून चुकले आहे. यंत्रादि अवजारे, रसायने वगैरेची दुर्मिळता असल्यामुळे हिंदुस्थानची फारशी प्रगती होऊ शकली नाही. युद्धामुळे संशोधनाला जोर मिळाला. हिंदुस्थान आणि मित्रराष्ट्रे ह्यांच्यामध्ये शास्त्रीय प्रगतीसाठी एकोपा बढावा ही सूचना स्वागतार्ह आहे.”

विद्यार्थ्यांकरिता वहा

मुंबई सरकारने शाळा आणि कॉलेजांतील विद्यार्थ्यांकरिता लागणाऱ्या वहासाठी काही ठराविक कागद बाजूला काढून ठेवण्याचे ठरविले आहे. अशा प्रकारच्या वहा पुरविण्याचे कंत्राट काही हिंदी कागदाच्या गिरण्यांचे एजंटानी अंगावर घेतले आहे. ह्या वहा पुढे हेदमास्तरांच्या वेगवेगळ्या संघातर्फे किंवा शाळा-कॉलेजांतील प्रमुखांच्यातर्फे वाटण्यांत येतील.

### रेशनिंग इन्स्पेक्टर्सना गणवेश मिळणार

मुंबई सरकारने रेशनिंग इन्स्पेक्टर्सना विशिष्ट प्रकारचे फोटो व विजारी देण्याचे ठरविले आहे आणि त्याप्रमाणे अंमलबजावणीही सुरू झाली आहे. अशा प्रकारची योजना करण्याचे कारण की, अलिकडे स्वतःस रेशनिंग इन्स्पेक्टर्स म्हणवून फसविणारांची संख्या वाढल्यामुळे ह्या प्रकारास आळा बोलणे जरूर वाटू लागले आहे. ह्यापुढे रेशनिंग इन्स्पेक्टर्स बस इन्स्पेक्टर्सप्रमाणे गणवेश घालून हिंदतांना दिसतील. प्रत्येक इन्स्पेक्टरला वर्षातून तीन गणवेश देण्यांत येतील आणि अशा ७०० गणवेशांना सरकारला सुमारे रु. २०,००० वार्षिक खर्च येईल.

तुंगभद्रा नदीवरील धरण

महपुरम येथे तुंगभद्रा नदीला धरण बांधण्यांत येणार आहे. धरणाची भिंत १५० फूट उंच आणि ८,२०० फूट रुंद असेल. धरणाचा खर्च ७ कोटी रुपये येऊन खेरीज कालव्यांचा खर्च ६ कोटीपर्यंत येईल असा अंदाज आहे. हैद्राबाद संस्थान आणि मद्रास सरकार ह्यांच्यामध्ये प्रस्तुत योजनेसंबंधी गेली चाळीस वर्षे वाटाघाटी चालल्या होत्या, त्या संपुष्टांत येऊन धरणाच्या योजनेस प्रारंभ झाल्याचे उभयपक्षांकडून जाहीर करण्यांत आले आहे.

म्हर्शास प्लेगची लस टोचणार

मुंबई शहरांत आणि आसपासच्या भागांत दरवर्षी कित्येक दुभती जनावरे प्लेगाला बळी पडतात आणि दुधाची टंचाई भासते. ती दूर व्हावी म्हणून ४०,००० म्हर्शास लस टोचावयाची आहे.

## न्यू इंडिया इंडस्ट्रीज लि.

(Approved Re-readers and Approved Contractors)

२६ लॅमिंग्टन नॉर्थ, मुंबई ११.

अध्यक्ष:—श्री. ग. स. मराठे, अकचुअरी.

महाराष्ट्रांतील रकारचा प्रमुख कारखाना

★ गिरणीचे रोलर्स

★ खरी हातमोजे

★ छापखान्यांचे रोलर्स

★ रीमोल्ड टायर्स

★ खरी वॉशर्स

★ सॉलिड व्हील्स

व इतर खरी माल तयार होतो.

पु. ग. मराठे

मॅनेजिंग डायरेक्टर.

तयार कपड्यांचे  
व्यापारी

महिंद्रकर ब्रदर्स

गिरगांव, मुंबई नं. ४  
व बुधवार चौक, पुणे.

संस्थापक :

कै. नानासाहेब सरपोतदार

पूना गेस्ट हाऊस टेलिफोन  
नं. ७७९

ई १३३ पुणे, पेट मॉबुडा प. नं. ११५११ कार्यालय छापखान्यांत रा. विठ्ठल इरि बंधू, यांनी छापिले व  
रे. श्रीराम रामन काले. वी. ए. यांनी 'दुर्गाविवाह', मॉबुडा, प. नं. १२४१३, पुणे शहर, येथे प्रसिद्ध केले.